

السلام علیک یا ابا عبد الله

ترجمه و تحقیق کتاب شرح رساله حقوق امام سجاد علیه السلام که توسط محقق ارجمند جناب آقای رضا جلیلی به زیور طبع آراسته شده است شامل ویژگی های ذیل می باشد.

۱- این کتاب برای اولین بار ترجمه شده است، لذا برای کسانی که علاقمند به فهم نظام حقوقی شرع انور از سان اهل بیت علیم السلام می باشند فرصت متنسی محبوب می شود.

۱۲۲۲ - ۱۲۸۶ هـ - بهمن
 القوی فارسی
 شمس رضا خا... امام رضا (ع) مولف ساعدی ترجمه و تحقیق رضا جلیلی
 تهران: لاه... ۱۳۶
 ۹۵- 978-600-51...

من عربی . مقاله او در سده است.
کتابها به ترتیب زیر است:
علی حسینی (ع)، اسرار چهارم، ۳۸ - ۹۴۲. رساله الحقیق -- نقد و تفسیر
احادیث اخلاقی
خلیقی، . مترجم
علی حسینی (ع)، اسرار چهارم، ۳۸ - ۹۴۲. رساله الحقیق. شرح
۱۳۷/۱۳۸
۲۰۲۶-۷۵

نام کتاب: شرح رسالہ حقوق امام سجاد (علیہ السلام)

ترجمہ و تحقیق: رضا جلیلی

ناشر: انتشارات لاهوت

ناظر چاپ: حسن یعقوبی

نوبت چاپ: اول - بهار ۱۳۹۲

تیراژ: ۳۰۰۰ نسخه

چاپ: کتبہ

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

شایک: ۵-۵۸-۵۱۸۸-۶۰۰-۹۷۸

آدرس: تهران، میدان انقلاب، خیابان منیری جاوید،

سن چہار راہ نظری و روانمہر، کوی توحید، پلاک ۴

تلفن: ۷-۶۶۴ ۸۸۴ ۹۶ همراه: ۹۹۱ ۹۰ ۵۰ ۹۱۲

این کتاب ترجمه ای از آراء دانشمندانی است که علامه صاحب دی (رحمه الله) باشند و تا حد توان سعی شده است
و دشواری ها و پیچیدگی های متن اصلی در ترجمه امیکس نگردد و آنگاه امر خواننده را در درک هر چه بیشتر نمایم حقوقی
سلام مددی رساند.

در این کتاب، بیانات امام سجاد علیه السلام درباره حقوق، اغلب توسط آیات و دیگر روایات توضیح داده
شده است، لذا این اثر می تواند نمایانگر تصویری حقیقی از نظام حقوقی اسلام باشد.

به منظور تبیین هر چه بیشتر نظام حقوقی مطرح در کلام امام سجاد علیه السلام، مواردی که نیاز به توضیح بیشتر

در این کتاب به روایات معتبری اسناد شده است، لذا برای استفاده هر چه بیشتر دانشمندان

و طلاب محترم تا حد ممکن سعی گردیده است تا آنچه عربی روایات و منابع این نیز در کتاب آورده شود.

۶- با توجه به آن که در هر فصل کتاب پیرامون مسائل مختلف بحث شده، آن مطالب در تبندی و عنوان گذاری

شده است و با توجه به فهرست نویسی موضوعی به راحتی می توان با کمترین زمان به مطالب مورد نظر دست

پیدا کرد.

فهرست مطالب

مقدمه	۷	حق سلطان	۱۸۵
خلاصه‌ای از حقوق	۱۲	حق معلم	۲۱۲
حق خداوند	۲۱	حق مالک	۲۲۴
آثار محبت به خدا	۴۲	حق رعیت	۲۳۰
انواع ترس از خدا	۴۴	حق شاگرد	۲۳۵
حق نفس	۲۷	حق کسی که با ازدواج تحت تسلط انسان	
گفتاری درباره عقل و نفس	۴۹	در می‌آید	۲۴۰
دلایل قرآنی بر حقوق اعضاء	۵۸	حق غلام و کنیز	۲۶۳
حق زبان	۶۱	حق مادر	۲۶۸
حق گوش	۷۲	حق پدر	۲۷۷
حق چشم	۸۷	حق فرزند	۲۸۲
حق دست	۹۴	حق برادر	۲۹۲
حق پا	۹۹	حق کسی که تورا آزاد کرده است ..	۲۹۸
حق شکم	۱۰۸	حق بنده	۳۰۸
حق عورت	۱۱۸	حق احسان کننده	۳۲۴
حق نماز	۱۳۴	حق مؤذن	۳۳۴
حق روزه	۱۵۴	حق امام جماعت	۳۴۱
حق صدقه	۱۶۲	حق همنشین	۳۴۹
حق هدیه	۱۷۶	حق همسایه	۳۵۷

و نیز می فرماید: لَسْتُ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ؛ تو بر آنها تسلطی نداری.^(۱)

قرآن، تبعات اختیار هر کس را چه خوب و چه بد بر عهده خود او می داند، چرا که راه و مسلک و طریق ارشاد و هدایت را فراروی همگان قرار داده و راه رسیدن به آن را نیز به همگان نموده، و در واقع هیچ حجت و دلیلی برای کسی باقی نگذاشته است. و از آنجا که رستگاری و سعادت هدف غایی و مقصد نهایی هر انسان عاقلی است، لذا رسیدن به آن بدون هزینه نیست، و هزینه آن آراستگی به کمالات اخلاقی است که مطلوب جانهاست.

بدون کمالات اخلاقی، چهارپایان از انسان برتراند، زیرا بسیاری از چهارپایان از گوشت و پوست و شیر و پشمشان می توان بهره برد، اما انسان فاقد کمالات اخلاقی تا این حد نیز فائده ندارد.

در خیل نظامات اخلاقی نظام اخلاقی اسلام بیشترین اهمیت را به تربیت ملکات و کمالات اخلاقی و تطهیر وجدان و پاک سازی نفس می دهد، و گاه با لحنی عجیب با نرمش و مهربانی و گاه با خطابی عتاب آلود به این مهم دعوت می کند، تا هر کس به فراخور حال و مقام و مرتبه خود در سلک چهارپایان این طریق قرار گیرد.

اهمیت اخلاق در دین اسلام تا آنجا است که دین را همان اخلاق و اخلاق را همان دین معرفی می کند، و چون دست یابی به کمالات اخلاقی مستلزم آن است که انسان حق هر صاحب حقی را شناخته و آن را ادا کند، لذا بیان حقوق افراد در کلام رسول خدا ﷺ و ائمه هدی علیهم السلام جایگاه ویژه و منحصر به فردی دارد، تا آنجا که امام سجاد علیه السلام در باب حقوق افراد، رساله ای جداگانه املا فرموده و این رساله را به اسم رساله حقوق نام گذاری کرده اند.

این رساله، منشوری است قانونی و حقوقی در اخلاق و آداب و زهد و پند که در آن ادب دین و دنیا جمع شده، و می توان مدعی شد که همه حقوق مورد نیاز بشر را فراهم آورده است.

امام سجاد علیه السلام در این رساله همه حقوق مربوط به خدا و بندگان خدا را با منطقی

روان و آسان و کلامی مفهوم و جذاب بیان کرده، و در خلال آن کمیت و کیفیت تعامل بین انسان‌ها را مشخص ساخته است.

در این رساله به پنجاه حق بر حسب اهمیت و اعتبار اشاره شده است، و امام سجاد علیه السلام بیان حقوق را از حق الله آغاز فرموده و بعد به حق نفس و بعد به حق فعل و بعد به حق پیشوایان و بعد به حق رعیت و بعد به حق اقوام و بعد به حق عموم مردم و بعد به حق هم‌کیشان و بعد به حق اهل ذمه پرداخته است.

این رساله شریف را بسیاری از محدثین و مشایخ کبیر روایت کرده‌اند که مهم‌ترین ایشان عبارت‌اند از:

۱- شیخ صدوق در کتاب خصال و امالی و من لا یحضره الفقیه.

۲- شیخ طبرسی در کتاب مکارم الاخلاق.

۳- شیخ حرّ عاملی در کتاب وسائل الشیعه.

۴- شیخ حسن بن علی شعبه حرانی در کتاب تحف العقول.

۵- شیخ نجاشی در کتاب رجال.

۶- سید بن طاووس در کتاب فلاح السائل.

۷- شیخ کلینی در کتاب رسائل.

۸- محدث نوری در کتاب مستدرک الوسائل.

۹- علامه مجلسی در کتاب بحار الانوار.

و نیز ابن ابی جمهور احسائی و شیخ محمد بن حسن فاضل نیشابوری این رساله را با تفاوت‌هایی روایت کرده‌اند.

هدف امام سجاد علیه السلام از املاي این رساله آن بود که در مقابل جریان انحرافی که در عهد بنی امیه بواسطه کثرت مجالس لهو و لعب و موسیقی و شراب و قمار آغاز شده بود و روح اسلامیت و معنویت را در جامعه میرانده بود، بایستد و از بازگشت جامعه اسلامی به عصر جاهلیت جلوگیری کند. و رجوع به کتب تاریخ اسلام برای اثبات این مطلب کافی است که چگونه در اندک زمانی جای ارزش‌ها با ضد ارزش‌ها عوض شد، و حرام الهی حلال گشت، و شهرهای مکه و مدینه و کوفه و بصره و دمشق و دیگر شهرهای کوچک و بزرگ محل عیش و عشرت خلفاء گشت.

طبیعی بود که امام سجاد علیه السلام به عنوان پیشوای مسلمین راستین و مبارز، در مقابل این جریان بایستد و به درمان جانهای بیمار و خسته پردازد، و داروی معنویت و اخلاق را به جسم مریض جامعه تزریق کند، و به عنوان اولین کسی که خطر این بیماری را دریافته است نسبت به فراگیری آن هشدار دهد.

این رساله عظیم از همان ابتدا محل توجه بزرگان و اندیشمندان بوده و علمای بسیاری به شرح آن به صورت مبسوط و مجمل پرداخته اند، که یکی از این شروح شرح علامه شیخ صالح صحیحین الساعدی است. وی در سال ۱۳۲۲ هـ. ق در عراق متولد شد، و در کودکی مادر خود را از دست داد، و تحت تربیت پدر و برخی از مومنین رشد و تعلیم یافت، و به سبب قوه عاقله وسیع و قلب عطوف خود به زودی مورد توجه اطرافیان قرار گرفت، و مراتب ترقی را پیمود.

محقق خاقانی درباره او می گوید: «نزد پدر خود به آموختن علوم پرداخت و بر اقران خود برتری یافت و در فقه و اصول سرآمد شد، و از معدود ادیبان و فاضلان عرب است.»

از شیخ صالح، به علت پرداختن کلی او به علوم دینی، شعری به دست نرسیده است، مگر منظومه ای که در آن به برخی از آراء و نظریات علمی خود و نیز به مدح ائمه علیهم السلام اشاره کرده است.

علامه امینی او را فاضلی مجتهد و شاعر و عارف و مواضع می داند. شیخ صالح با خانمی علویه به نام زهرا بنت سید جلیل از دواج کرد، و از او دارای سه پسر و شش دختر شد.

وی محضر اساتید و بزرگان زیادی را درک کرد که همگی از مشاهیر علم در عصر خود بودند؛ بزرگانی همچون: سید حسین حمای، علامه شیخ محمد حسین کاشف الغطاء، علامه آقا حسین قمی، علامه شیخ قاسم محی الدین، علامه شیخ ضیاء عراقی، علامه شیخ محمد رضا آل یاسین، علامه سید محسن حکیم.

شیخ صالح بعد از تألیف چندین اثر علمی و اعتقادی در سال ۱۳۸۶ هـ. ق وفات یافت و بدن شریفش به شهر نجف منتقل شد و پس از کفن و تشییع کنار پدر ماجدش در همان شهر در محله عماره المومنین دفن شد.

و اما چون علامه ساعدی در شرح خود بر رساله حقوق امام سجاده علیه السلام در هر قسمت بخش معتنایهی را به بحث‌های صرفی و نحوی و ادبی اختصاص داده بود، لذا در این ترجمه که در واقع اقتباس گونه‌ای از این شرح است، از ترجمه این موارد خود داری شد تا استفاده عموم از این کتاب آسان‌تر و کاربردی‌تر باشد.

www.ketab.ir

بسم الله الرحمن الرحيم

خلاصه ای از حقوق

إِغْلَمْ أَنَّ لِلَّهِ عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْكَ حُقُوقًا مُحِيطَةً بِكَ فِي كُلِّ حَرَكَةٍ تَحَرَّكْتُهَا، أَوْ سَكْنَةٍ سَكَنْتُهَا، أَوْ حَالٍ خُلْتَهَا أَوْ مَنْزِلَةٍ نَزَلْتَهَا، أَوْ جَارِحَةٍ قَلَبْتَهَا أَوْ آلَةٍ تَصَرَّفْتَ بِهَا، بَعْضُهَا أَكْبَرُ مِنْ بَعْضٍ.

وَأَكْبَرُ حُقُوقِ اللَّهِ عَلَيْكَ مَا أَوْجِبُهُ لِنَفْسِهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مِنْ حَقِّهِ الَّذِي هُوَ أَضَلُّ الْحُقُوقِ وَمِنْهُ تَنَزَّعَ. ثُمَّ مَا أَوْجِبُهُ عَلَيْكَ لِنَفْسِكَ مِنْ قَرْنِكَ إِلَى قَدَمِكَ عَلَى اخْتِلَافِ جَوَارِحِكَ، فَجَعَلَ لِبَصَرِكَ عَلَيْكَ حَقًّا؛ وَلِسَمْعِكَ عَلَيْكَ حَقًّا؛ وَلِلسَّانِ عَلَيْكَ حَقًّا؛ وَلِيَدِكَ عَلَيْكَ حَقًّا؛ وَلِلْجِلْدِ عَلَيْكَ حَقًّا؛ وَلِبَطْنِكَ عَلَيْكَ حَقًّا؛ وَلِلرَّجْلِ عَلَيْكَ حَقًّا؛ فَهَذِهِ الْجَوَارِحُ السَّنْعُ الَّتِي بِهَا تَكُونُ الْأَفْعَالُ.

بدان که خدای بزرگ بر تو حقوقی دارد که سرا پای تو را فرا گرفته است: در هر حرکتی که انجام می دهی، در هر سکونی که به آن می پردازی، در هر حالی که به آن حال در می آیی، در هر جایگاهی که فرود می آیی، در هر عضوی که آن را حرکت می دهی، در هر ابزاری که به کار میبری، با این تفاوت که برخی از این حقوق از برخی دیگر بزرگتر است.

و بزرگترین حق خدا بر تو حق خود خداست، که اصل دیگر حقوق است، و همه حق های دیگر به آن باز می گردد. سپس حق خود تو است بر تو، از سر تا پایت، که خدا به تناسب هر یک از اعضایت برای آنها حقی قرار داده و رعایت آن را واجب کرده است. پس برای چشمت بر تو حقی قرار داده، و برای گوشت بر تو حقی قرار داده و برای زبانت بر تو حقی قرار داده و برای پایت بر تو حقی قرار داده و برای شکمت بر تو حقی قرار داده و برای عورتت بر تو حقی قرار داده است. این اندام هفت گانه، همان اند که کارها با آنها انجام می شود.

شرح: حقوق، جمع حق است؛ و منظور از حق در این رساله، فقط واجب شرعی نیست؛ چرا که در کلام امام علیه السلام خواهد آمد که بیشتر حق ها، واجب شرعی نیستند. حقی که در این رساله از آن صحبت می شود، گاه مانند حق همسایه و حق پدر و مادر واجب، و گاه مانند حق طلبکار و شریک، مستحب و پسندیده است. پس منظور از حق